

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΑΡΙΟΥ

Ἄξιον ἰδίας προσοχῆς καὶ μελέτης ὡς πρὸς τὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Ἀθανασίου Παρίου εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 763 χειρόγραφον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν βιβλιοθήκης, τὸ περιελθὸν εἰς τὴν κατοχὴν αὐτῆς μετὰ τὴν διὰ τοῦ τύπου ἐκδοσιν τοῦ κατολόγου τῶν χειρογράφων τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Σακελίωνος (ἐν Ἀθήναις 1892). Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἐσταχωμένον διὰ ναστοῦ χάρτου ἀποτελεῖται ἐκ φύλλων 111 (0,20×0,15) ἠριθμημένων διὰ μολυβδίδος ὑπὸ μεταγενεσιτέρας χειρός. Ἐν φύλλῳ 1^α τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου γέγραπται «καὶ τόδε σὺν τοῖς ἄλλοις, ἦτοι ἐκ τῶν τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ἱεροδιακόνου τοῦ ἐκ Φουριᾶ τῶν Ἀγράφων». Ὁ Ἰωσήφ οὗτος, ὡς γνωστόν, εἶχε χρηματίσει ὑποδιδάσκαλος ἐν τῇ σχολῇ τῆς Χίου, ἣν διηύθυνε μέχρι τοῦ 1812 ὁ Ἀθανάσιος Πάριος, συνώδευσε δ' ἔπειτα αὐτόν, ὅτε οὗτος ἀπεσώρθη τῆς σχολῆς καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Ρευστὰ τῆς Χίου, ἔνθα ἦν τὸ μονύδριον τοῦ ἁγίου μεγολομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοπόρου.

Ἴδεν τὸ περιεχόμενον τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου.

1. (φύλ. 1α—10ο). Περιέχει τὰς ἀκολουθοῦσας ἰριεῖς ὑποθέσεις η' θ' καὶ ι'.

α'. (φύλ. 1α—5β) «Ὅτι αἰρετικοὶ εἰσιν οἱ δυτικοὶ καὶ οἱ συκκοινονοῦντες αὐτοῖς ἀπόλλυνται σαφῆς ἀπόδειξις».

Ἄρχ. Νῦν δὲ ἀρχίζω νὰ εἰπῶ περὶ τῆς ὀγδόης ὑποθέσεως. Ἐν ταύτῃ θέλω σοὶ δεῖξει μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

β'. (φύλ. 6α—8β) «ὑπόθεσις θ'. «Ὅτι αἰρέσεων καὶ τῶν κακῶν πάντων αἵτιοι οἱ ποιμένες».

Ἄρχ. Ἐντεῦθεν λοιπὸν θαρρῶντας εἰς τὴν θεῖαν χάριν καὶ δύναμιν ἄρχομαι καὶ τῆς ἐνάτης ὑποθέσεως εἰς τὴν ὁποίαν θέλω σοὶ διηγηθῆ ἡ πρᾶγμα φρικτόν.

1. Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἀθανασίου Παρίου πρβλ. ἰδίᾳ Κ. Σάθας Νεοελλ. φιλολογία σ. 630—643. Τὴν βιογραφίαν ταύτην ὡς σημειοὶ ὁ Σάθας «κατ' ἐπίμονον ἡμῶν αἰτησὶν ἐσχεδίασε ἐκ τοῦ προχείρου ὁ κύριος Α. Ζ. Μάμουκας, διατελέσας εἰς τῶν προσφιλεστέρων μαθητῶν τοῦ Παρίου, ἐπιφυλασσομένου δὲ ἵνα ἐν καιρῷ ἐκτελέσῃ λαλήσῃ περὶ τοῦ ἀειμνήστου τούτου διδασκάλου» (ἐνθ. ἀν. σ. 630). Πρβλ. ἐτι τὰ ἄρθρα Athanasius Parius τοῦ Φιλίππου Meyer ἐν τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ τοῦ Herzog Hauck καὶ Athanase de Paros τοῦ L. Petit ἐν τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ τοῦ Vacand-Mangenot, ὡς καὶ τοῦ Κ. Ἀμίντου «Ἡ παιδεία εἰς τὴν τουρκοκρατούμενην Χίον (1566—1822)» ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἑλληνικά» ἔτος Γ' (1930) σ. 392 ἔ.

γ'. (φύλ. 8β—10α) «Υπόθεσις ι'. «Ὁὐ δεῖ σιγᾶν τὴν ἀλήθειαν».

Ἄρχ. Μέλλω δ' ἐντεῦθεν ἀρχεσθαι λοιπὸν καὶ τῆς δεκάτης, τὴν ὁποῖαν ὁ λόγος θέλει φανερώσει ὅποια εἶναι.

2. (φύλ. 10β—11α) «Περὶ τῶν ἐν ἀνάγκῃ βαπτιζομένων νηπίων ὑπὸ λαϊκῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, πιστῶν ὁμῶς, ὅτι ἐὰν ἐπιζήσῃσι βαπτίζεσθαι δεῖ».

Ἄρχ. Οὐδεὶς κανὼν οὔτε ἀποστολικὸς οὔτε συνόδου οἰκουμενικῆς οὔτε συνόδου τοπικῆς οὔτε τινὸς πατρὸς μεγάλου.

3. (φύλ. 11α—13β) «Ἀκολουθία τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς ἐν τῷ περιωνύμῳ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας συστάσης πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ἐν Φλωρεντινῷ παρανομωτάτῳ συλλόγῳ πραχθέντων, τυπωθεῖσα διὰ τοὺς ἐκ τῶν λατινικῶν αἱρέσεων ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν ὀρθόδοξον καὶ ἀμεμπτον πίστιν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας».

Ἄρχ. Ὁ ἀρχιερεὺς ἢ καὶ ἱερεὺς προτροπῇ αὐτοῦ βαλὼν ἐπιτροπήλιον ποιεῖ εὐλογητόν.

4. (φύλ. 14α—14β) «Διασάφησις εἰς τὴν διατύπωσιν ὅπου εἰς τὸν τόμον τῆς ἀγάπης κατὰ λατίνων εὐρίσκεται πρὸς εἶδησιν τῶν ἀναγνωσάντων τὴν ἀκολουθίαν τῆς συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ λεγούσης ὅτι τοὺς προσερχομένους λατίνους μύρω μόνον δεῖ χρίεσθαι».

Ἄρχ. Σημειωτέον πρὸς εἶδησιν, ὅτι ἡ παρούσα διατύπωσις τοῦ χρίεσθαι μύρω τοὺς ἐκ τῶν λατίνων ἐπιστρέφοντας τῇ ὀρθοδοξίᾳ.

5. (φύλ. 15α—16α) «Ἐρωτήματα ὁποῦ πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἀνατολικὸς ἱερεὺς εἰς τὸν ἐκ λατίνων προσερχόμενον τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγ. α τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας».

Ἄρχ. Ἐρωτήσεις. Τί προσῆλθεσ, ἄνθρωπε, ζητῶν παρ' ἡμῶν;

6 (φύλ. 16β—22α) «Λίβελλος πίστεως, ἥτοι ὁμολογία ἔγγραφος τῆς ὀρθῆς καὶ ἁμωμῆτου πίστεως τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἣν ἔδωκεν ἐνυπόγραφον (ὁ δεινὸς) εἰς αὐτὴν ἐπιστρέψας ἀπὸ τῆς τῶν λατίνων κακοδοξίας».

Ἄρχ. Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν. Ἐπειδὴ ἀφρονέστατα καὶ ἐπὶ κακῷ τῆς ἀθλίης μου ψυχῆς ἀποστατήσας ἀπὸ τὴν ἀγιωτάτην μητέρα μου ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν.

7. (φύλ. 22β—23α) «Κανονικὴ ἀπόκρισις πρὸς τὴν βασιλίδα Θεοδώραν, ἐμύζουσαν τοῦ εἰρηνομάχου Θεοδοφίλου, δουρῆσα ὑπὸ τῆς ἀγιωτάτης συνόδου καὶ τοῦ θεοῦ καὶ ὁμολογητοῦ Μεθοδίου, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ὅποτε ἡ βασιλις ἐζήτησεν, ἵνα διὰ τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν συγγνώμης ἀξιωθῆ ὁ ἀνήρ αὐτῆς Θεόφιλος παρὰ Θεῶ. Ἀνήκει δὲ ἡ ἀπόκρισις αὕτη περὶ παντὸς τελευτῶντος χριστιανοῦ».

Ἄρχ. Ἡ ἀπόκρισις. Ὅτι μὲν οὖν δίκαια (ἢ ὀρθόδοξος ἐκκλησία καὶ ὁ ταύτης ἐξάρχων Μεθόδιος ἔφασαν) δέσποινα ἐξαιτῆ, οὐδ' ἡμεῖς ἔχομεν ἀπανάνεσθαι.

8. (φύλ. 23β—24β) «Ἐρμηνεία εἰς τὸ «Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε» τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐκ τοῦ σι' τόμου τοῦ θεοῦ Κυρίλλου κατ' ἀνθρωπομορφιτῶν κερ. α'. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ «ὥσει περιστερᾶν». Ἐκ τῆς ἐκκλησια-

στικῆς ἱστορίας Νικηφόρου τοῦ Ξανθοπούλου περὶ τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ Ἀρμενίων.

9. (φύλ. 24β—25β). «Ὅτι οἱ ἀπὸ λατίνων ἐπιστρέφοντες ἀναντιρρήτως, ἀπαραιτήτως καὶ ἀναγκάως πρέπει νὰ βαπτίζωνται».

Ἄρχ. Ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ὁμολογεῖ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεισι ἁμαρτιῶν, ὀνομάζει δὲ αὐτὸ ἢ αὐτὴ ἁγία ἐκκλησία καὶ φῶτισμα.

10. (φύλ. 25β—34α) «Τῷ πανοσιωτάτῳ καὶ ἐν Χριστῷ μοι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ κυρίῳ Δωροθέῳ τὸν ἐκ ψυχῆς ἀσπασμὸν καὶ τὸ χαίρειν ἀδελφικῶς ἀπονέμω».

Ἄρχ. Ἰδοὺ σοι, ἀδελφε ἐν Κυρίῳ περισπούδασε, πεπληραμένον τῆς σῆς ἀγάπης τὸ οἶτημα.

11. (φύλ. 34α—36β) «Σχολικὴ ἐπίστασις εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ἧς ἡ ἀρχὴ ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ ὀρθός».

Ἄρχ. Τῶν ἱερῶν κανόνων ὁμοφώνως καὶ ἀπαραιτήτως ἀπαγορευόντων τὴν ἱεροσύνην.

12. (φύλ. 36β—44β) «Ὅσιώτατε καὶ μουσικώτατε ἐν ἱεροδιακόνοις καὶ ἔμοι λίαν ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς καὶ τριπόθητε κύριε Νικηφόρε χαίροις ἐν Κυρίῳ καὶ υγιαίνοις».

Ἄρχ. Ἡ τῆς Κυριακῆς λογοτριβὴ εἶμαι βέβαιος πῶς ἄφησεν εἰς ἀμφιβόλους λογισμοὺς τοὺς ἐκεῖ τότε γενομένους ἡμῶν ἀκροαίας.

13. (φύλ. 44β—46α) «Κατὰ τῶν ἀμαθῶς καὶ ἀνοήτως λεγόντων καὶ δισχυριζομένων ὅτι δὲν πρέπει νὰ φυλάττωσιν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὰ ὀσπήτιά τους μεγάλον ἁγιασμόν».

Ἄρχ. Δὲν εἶναι μονάχη τούτη ἡ τύφλα τῆς ἀπαιδεύσεως εἰς πολλοὺς νὰ λέγωσι καὶ νὰ φρονῶσι πῶς εἶναι ἁμαρτία.

14. (φύλ. 46α—46β). Ἄνευ ἐπιγραφῆς.

Ἄρχ. Ἐπειδὴ, ὦ φίλε, διὰ στόματος ἠρώτησας τίποτε δηλοῖ ἢ κυριότης, ἢ ἐν τῷ κοντακίῳ τοῦ μεγάλου Βασιλεῖου.

15. (φύλ. 47α—47β) «Ἡ τὸν πρῶτον τῶν ἀγγέλων ἀμέσως διάκοσμον ἀπρόσιτον τοῦ σοῦ κάλλους ἀκτίσιν ἐλλάμπουσα ταῖς σοῖς αἴγλαις φώτισον ἢ Τριάς ἢ θεαρχικωτάτη τοὺς ὀρθοδόξως σε μέλποντας».

Ἄρχ. Διάκοσμος εἶναι μία θέσις ἢ κατάστασις οὐσιῶν εἰς τὴν ὁποίαν θεωρεῖται τάξις.

16. (φύλ. 47β—48β) «Περὶ γονυκλισίας τῆς ἐν τῇ ἁγίᾳ Πεντηκοστῇ τελουμένης, ἧγουν διατὶ τότε γονατίζομεν καὶ ποῖαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐκεῖνης πρέπει νὰ γονατίζωμεν».

Ἄρχ. Παρὰ, ὀλίγοι, ὡς στοχάζομαι, ἠξεύρουσι διατὶ γονατίζομεν τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς.

17. (φύλ. 48β—51α) «Ἀπολογία ὡς ἐν συντόμῳ πρὸς τὰς συκοφαντίας τοῦ νέου φιλοσόφου πρὸς τε τὸν κάτοικον τῆς γῆς διατὶ δὲν φρονεῖ κατοικημένους τοὺς πλανήτας, ὅπου κατ' αὐτὸν εἶναι ἡ ζωηρὰ ἰδέα τῆς ἀπειρότητος τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν διατὶ δὲν ἔδωκε δύναμιν εἰς αὐτὸν νὰ ἐξέσχηται ἐξ αὐτῆς».

Ἔρχ. Ὁ κάτοικος τῆς γῆς χριστιανὸς ὢν καὶ χριστιανὸς ὀρθόδοξος μάλιστα δὲν ἔχει διδασκάλους ἀνθρώπους φιλοσόφους.

18. (φύλ. 51β—52β) «Ποίημα τοῦ Παρίου. Ἐν Χριστῷ μοι ἀγαπητὲ χαίροις ἐν Κυρίῳ».

Ἔρχ. Ἐγραψας μοι ὅτι προχθὲς τὴν ἡμέραν τοῦ Θεολόγου ἔπεσε λόγος περὶ τῶν νέων μαρτύρων, ἐκεῖ ὅπου εὗρεθήκατε κάμποσοι.

19. (φύλ. 53α—55β) «Τὴν σπουδὴν σου τῇ κλήσει κατάλληλον ἐργασαμένη, φερώνυμε, τὴν ὁμώνυμόν σου πίστιν καὶ κατοικίαν κληρώσαι Παρασκευὴ ἀθλοφόρε· ὅθεν προχέεις λάματα καὶ πρεσβείας ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν».

Τοῦ σοφολογιωτάτου διδασκάλου κυρίου Νεοφύτου τοῦ ἐξ ἑβραίων ἀνάπτυξις εἰς τὸ παρὸν τροπαρίου.

Ἔρχ. Πολὺς τοῖς πολλοῖς ὁ λόγος περὶ τοῦ προκειμένου τροπαρίου.

20. (φύλ. 55β—57α). Ἄνευ ἐπιγραφῆς

Ἔρχ. Αἱ σεπταὶ καὶ ἅγαι εἰκόνες αὐτόθεν ἔχουσι τὸν ἁγιασμόν χωρὶς εὐχῆς ἱερᾶς

21. (φύλ. 57α—61α) «Τῶν ἐν πόλει διαγόντων τοὺς ἐπὶ τρισὶν ἑξῆς Κυριακαῖς τῆς ἐκκλησίας ἀπολιμπανομένους ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη λαϊκοὺς μὲν ἀφορίζεσθαι, κληρικοὺς δὲ καθαιρεῖσθαι, τῶν δὲ εἰσιόντων πιστῶν καὶ τῶν Γραφῶν ἀκουόντων τοὺς τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει τῆς εὐχαριστίας μὴ παραμένοντας ἀφορίζεσθαι»

Ἔρχ. Τοῖς τότε πιστοῖς οὐχ' ἤττον πιστεύειν ἢ βιοῦν ὀρθῶς ἔσπουδάζετε

22. (φύλ. 61α—62α). «Ἀτάντησις περὶ τῶν νεκρολογούντων ἐν τῇ ἀναστασίμῳ»

Ἔρχ. Τὰ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων μνημόσυνα ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία οὐκ ἐν τῇ ἀναστασίμῳ, ἀλλ' ἐν σαββάτῳ τελεῖν ἀγράφως παρείληφε

23. (φύλ. 62β—73β) «Τιμιώτα ε, ἐλλογιμώτατε καὶ ἐν Χριστῷ μοι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ κύριε κυρ. τὴν ἐλλογιμότητά σου ὑπερήδιστα προσαγορεύω σὺν τῷ Χριστῷ ἀνέστη».

Ἔρχ. Ἐπειδὴ διὰ τινος χρεῖαν μου ἐνεδήμησα εἰς Θεσσαλονίκην καὶ φίλος ὢν τοῦ ἁγίου σου διδασκάλου κύρ Ἀθανασίου.

Ἐν τέλει «Ὁλοσ ὁσ ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς Νικόδημος».

24. (φύλ. 74α—76α) «Νεόφυτος Εὐγενίφ»

Ἔρχ. Σὺ φοβερός εἶ, μᾶλλον δὲ δεινός εἶ καὶ τίς ἀντιστησεται σοι

25. (φύλ. 76α—77β). «Τοῦ αὐτοῦ Νεοφύτου»

Ἔρχ. Τὴν ὑμετέραν ἐλλογιμωτάτην κορυφὴν ἀδελφικῶς ἀσπάζομαι

26. (φύλ. 77β—82β). «Ἐκθεσις εἵτουν ὁμολογία τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως γινομένη ὑπὸ τῶν ἀδίκως διαβληθέντων ὡς καινοτόμων πρὸς θεοφιλεῖ πληροφροῖαν τῶν σκανδαλιζομένων ἀδελφῶν».

Ἔρχ. Ἐπειδὴ εἰς τὰς περὶ τῆς ἁγίας πίστεως διαφορὰς καὶ ὅσα εἰς αὐτὴν ἀνήκουσι δὲν φθάνει νὰ φρονῇ μόνον τινὰς ὀρθῶς.

Ἐν τέλει «Ἀθανάσιος ὁ Πάριος καὶ οἱ λοιποί».

27. (φύλ. 82β—87α) «Τί ἐστὶν ἔθος, συνήθεια καὶ παραδόσις».

Ἄρχ. Ἔθος καὶ συνήθεια πολιτικώτερον λαμβανόμενα σχεδὸν δὲν ἔχουσιν ἄπ' ἀλλήλων καμμίαν διαφοράν.

28. (φύλ. 87α—97β) «Ἐπιστολὴ ἀντιρρητικὴ γενομένη πρὸς τὴν παρά τινων περὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματος κακοδοξίαν».

Ἄρχ. «Ἀθανασίῳ τοῦ ἱεροδιδασκάλῳ Δούκας ὁ Ἀποστολίδης εὐπράττειν.

Γελᾷ; ἢ ἀπορεῖ; ἐπὶ τοῖς ἀντεστραμμένοις τούτοις ;»

29. (φύλ. 98α—110β) «Δύο λόγοι Μάρκου Ἐφέσου».

α' φύλ. (99α—107β) «Ἐῶν δυοῖν λόγων ὁ πρῶτος».

Ἄρχ. Σὺ μὲν, ὦ θεϊότατε βασιλεῦ, οὐ διαλείπεις ἡμᾶς; αἰεὶ καὶ διὰ πάντων εὐσεργετῶν.

β'. (φύλ. 108α—110α) «Ἐῶν δυοῖν λόγων ὁ δεύτερος».

Ἄρχ. Δῶρον τοι τοῦτο μικρόν, ὦ μέγιστε βασιλεῦ, ἐκ τῆς ἐμῆς γεωργίας προσφέρω.

30. (φύλ. 110α—111α) «Ἐξέτασις τοῦ ἐρχομένου ἐκ τῆς μιαιρᾶς τῶν Ἀρμενίων αἰρέσεως εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀγίαν καὶ ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ».

Ἄρχ. Ἐρωτ. Ζητεῖς, ὦ ἄνθρωπε, νὰ γείνης ὀρθόδοξος χριστιανός ; Τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ἐνταῦθα, ὅτι ἐν τῇ κάτω ὡς τοῦ φύλου 25β τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου, ἀπὸ τοῦ ὀποῦ ἀρχεται ἡ πρὸς τὸν Δωρόθεον ἐπιστολὴ τοῦ Παρίου, εὔρηται ἡ ἀκόλουθος σημείωσις τοῦ Α. Ζ. Μάμουκα· «Ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Δωρόθεον τὸν Βουλησμᾶν, ἱεροκήρυκα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Τοῦτο δ' εἰκάσω ἐκ τοῦ ὅτι ἀντίγραφον αὐτῆς εἰς 16ον μικρόν, γενόμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Γεωργίου Βουλησμά τῇ 1ε' Δεκεμβρίου 1808 ἐπεδείχθη μοι ἐν Ἀθήναις κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ 1870 ἔτους ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Εὐσταθίου Βουλησμά, βεβαιώσαντός με ὅτι ὁ ἀντιγράφος Γεώργιος Βουλησμάς διέμενεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ συγγενοῦς του Δωροθέου τὸν διδάσκαλον τῶν ἐλληνικῶν ἐπαγελλόμενος. Σημ. Α. Ζ. Μ ». Ἐκ τῆς σημειώσεως ταύτης καταφαίνεται ὅτι ὁ Μάμουκας ἐγνώριζε τὸ ἡμέτερον χειρόγραφον. Ἐπιβεβαιοῦται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ ἑξῆς. Τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἀθανασίου Παρίου ἐν τῇ Νεολλ. φιλολογίᾳ τοῦ Σάθα ἐσχεδίασε κατὰ παράκλησιν αὐτοῦ ὁ Α. Ζ. Μάμουκας, ὡς ὁ ἴδιος ὁ Σάθας σημειοῖ (ἐνθ. ἄν. σ. 630). Ἐν τῇ βιογραφίᾳ ταύτῃ ὁ Μάμουκας ἀναφέρει καὶ τὰ ἔργα τοῦ Παρίου διαιρῶν αὐτὰ εἰς ἐκκεδομένα καὶ ἀνέκδοτα. Τὰ τελευταῖα δὲ ταῦτα (σ. 641—642) ἀναφέρει κατὰ τὴν αὐτὴν σειρᾶν, καθ' ἣν εὔρηται καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ. Οὕτω τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, καὶ 17 τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Μάμουκα ὡς ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Παρίου ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸν ἀριθμὸν 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 26, 27 καὶ 28 ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Παρίου, τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ.

Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Ἀθανασίου Παρίου, τῶν περιεχομένων ἐν τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ, ἐκδίδω κατωτέρω τὴν πρὸς Δωρό-

θεον ἐπιστολὴν αὐτοῦ, τὴν καταλαμβάνουσιν τὰ φύλλα 25β—34α τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου, ἥτις πρὸς τοῖς ἄλλοις παρέχει ἡμῖν καὶ εἰδήσεις τινὰς χρονολογικὰς περὶ τῆς διαμονῆς τοῦ Παρίου εἰς διαφόρους τόπους ἀξίας πολλῆς προσοχῆς, λυπούμενος διότι ἔνεκα τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ παρόντος περιοδικοῦ δὲν δύναμαι νὰ ἐκδώσω καὶ τὰ λοιπὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Παρίου, τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ ἡμέτερῳ χειρογράφῳ, ἀνα ἀναμφιβόλως εἶναι ἀξία ἐκδόσεως.

Τῷ πανοσιωτάτῳ καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφῷ κυρίῳ Δωροθέῳ τὸν ἐκ ψυχῆς ἀσπασμὸν καὶ τὸ χαίρειν ἀδελφικῶς ἀπονέμω.

Ἴδου σοι, ἀδελφὲ ἐν Κυρίῳ περιπόθητε, συμπληρωμένον τῆς σῆς ἀγάπης τὸ αἶτημα· ἀρεστὰ γὰρ σοι καὶ εὐλόγα δόξαντα τὰ πρῶην παρ' ἡμῶν λεχθέντα περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν τῆς θείας λειτουργίας ἱερῶν εὐχῶν τοῦ τε θείου πατρὸς Χρυσοστόμου καὶ τοῦ οὐρανοφάντορος Βασιλέου, λέγω δὴ τῶν περὶ τῆς θείας καὶ ἀρρήτου μετουσιώσεως, ἐζητήσας, ἵνα σοι ταῦτα καὶ γραφῇ παρ' ἰδῶμεν εἰς πληροφορίαν σαυτοῦ μίζονα καὶ πρὸς ἄλλους ἀπολογίαν τε καὶ ἀπόδειξιν, ὡς ὀρθῶς ποιεῖς μὴ λέγων τοῦ λοιποῦ τὰ μεταξὺ, ὡς ὀθνεῖα καὶ ξένα τῶν ἱερῶν ἐκείνων εὐχῶν καὶ ἀλλόκοτα. Καὶ τοίνυν εὐκαιρίας ποτὲ τῶν ἀνα χείρας πόνων τυχόντες ἐρχόμεθα νῦν καὶ εἰς τὴν ἔκτισιν τῆς παρ' ἡμῶν σοι δοθείσης ὑποσχέσεως. Δοκεῖ δέ μοι καλὸν εἶναι, ἀγαπητέ, διὰ τῶν τῶν ἀπλουστέρων ἱερέων ὠφέλειαν κοινῇ φράσει ποιήσασθαι τὴν τοῦτων ἔκθεσιν. Ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν λόγων ἀρχῆς, ἥτις ἐστὶν αὕτη ὅτι πρὸ ἐμοῦ ἄλλοι ταῦτα ἐφώρσαν.

Εἶναι ἴσως ἔτη τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα, ὁποῦ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ ἁγίου Ὅρους πρώτην φορὰν ἔλαχε νὰ ἀκούσω παρὰ τινος (τίς δὲ ὁ εἰπὼν ἦν οὐδόλως μέμνημαι) ὅτι ἡ εὐχὴ τῆς θείας λειτουργίας εἶναι χολασμένη καὶ ὅτι εἶναι προσθήκας ὑστεριναῖς τὸ Κύριε, ὁ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα καὶ τὰ ἔξης ἕως εἰς τὸ καὶ ποίησον. Ὅτι τοῦτο εἶναι (ἔλεγεν ἐκεῖνος ὁ μαθητῆς) ὁποῦ συνέχεται μὲ τὴν ἀνωτέρω διακοπεῖσαν εὐχὴν τοῦ Χρυσοστόμου, ἡγουν μὲ τὸ κατὰπεμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ποίησον τὸν μὲν καὶ τὰ ἔξῃ. Ταῦτα ἐκεῖνου εἰπόντος ἐκαταλάβομεν εὐκόλα καὶ ἡμεῖς οἱ ἀκούσαντες ὅτι ὀρθῶς ἔλεγεν ἐκεῖνος καὶ οὕτως εἶχε τὸ πραγματ. Ἐμείναμεν δὲ διαπορῶντες ποῖός ποτε ἐτόλμησε καὶ ἔκαμεν ἐκείνας τὰς προσθήκας καὶ ὅτι ἀφοῦ ἐκεῖ ἐγράφησαν καὶ πανταχοῦ ἐκοινολογήθησαν, ἡμπορεῖ τις ἀπροκρηματίστως νὰ τὰ παρατρέχη ἢ πάλιν, ἂν τὰ λέγη, κάνει καλά, ὁποῦ τὰ λέγει; Καὶ οὕτω διελύθημεν. Συνέβη δὲ μετὰ ταῦτα νὰ ὑπάγω εἰς τοὺς Κορυφούς ἐγὼ καὶ ἔχωντάς το εἰς τὸν νοῦν μου (ἔτρεχε δὲ καὶ ἔτις τότε ἀψῆ) ἠρώτησα περὶ τούτου τοὺς ἐκεῖ διδασκάλους· δηλ. τὸν τε μακαρίτην διδάσκαλον Ἰερεμίαν, ὁς καὶ τῶν δύο ἡμετέρων φωστήρων, τοῦ τε κυρ Εὐγενίου καὶ τοῦ κυρ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη, ἐχηρημάτιζε διδάσκαλος, καὶ τὸν μακαρίτην παπᾶν Ἀντώνιον τὸν Σπίνουλαν, ἄνδρας ἀληθῶς ἀμφοτέρους

φιλοσόφους καὶ πολιτμαθεῖς τὴν ἔσω καὶ ἔξω παιδείαν, οἵτινες ὡς ἐκ συμφώνου καὶ οἱ δύο εὐθύς καὶ χωρὶς πολλὴν σκέψιν μου ἀπεκρίθησαν πῶς εἶναι προσθήκαις ὑστερινῶν τινῶν ἀμαθῶν καὶ πῶς αὐτοὶ λειτουργοῦντες δὲν τὰ ἔλεγον.

Ἔτι καὶ αἱ παλαιαὶ λειτουργίαι χωρὶς αὐτὰ εὗρσκονται.

Τούτων οὕτως ἀποκριθέντων ἐπιστραφεὶς ἐκ τῆς Κερκύρας διέτριβον μὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἱεροκλήρυκος εἰς τὸ Μεσολόγγι. Καὶ ἐπειδὴ ταῦτα συνέβη νὰ εἰπῶ ἐν ταῖς ἀπλαῖς συνομιλίαις, ἰδοὺ μίαν ἡμέραν ἔρχεται τις καὶ μοὶ ἐγχειρίζει βιβλίον λέγων πῶς ἦτον ἰδιόχειρον τοῦ μακαρίτου διδασκάλου Γόρδιου. Ἦτον δὲ ὁ Γόρδιος αὐτὸς ἀνὴρ σοφὸς καὶ ἀρετῆς μεγάλης ἐκ τῆς τῶν Ἀγράφων γῆς καταγόμενος καὶ μέγα τι ὄνομα σοφίας τῆς ἔξω καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης ἄφησε κατόπιν του. Ἐκαλεῖτο δὲ Ἀναστάσιος τὸ κύριόν του ὄνομα, τὸ δὲ Γόρδιος ἦν ἐπίθετον. Ἐχρημάτισε δὲ ἐν τῇ κωμοπόλει τοῦ Ἀνατολικοῦ διδάσκαλος, ὅθεν καὶ τὸ προσηρημένον ὑπ' αὐτοῦ χειρόγραφον μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν βιβλίων ἐκεῖ εὗρέθη. Περιεῖχε δὲ αὐτὸ μόνας τὰς τρεῖς λειτουργίας, τὰς δύο δῆλα δὴ τελείας τοῦ τε Χρυσοστόμου καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τρίτην, τὴν τῶν προηγιασμένων. Λαβὼν λοιπὸν εἰς χεῖρας μὲ τὴν προσήκουσαν εἰς τὸν ἀνδρα ἐκείνον ὑπόληψιν μετὰ περιεργείας ἐστοχάσθηκα καὶ τὰς δύο λειτουργίας καὶ τὴν ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ οὔτε εἰς τὴν μίαν οὔτε εἰς τὴν ἄλλην δὲν εὔρηκα ἐκ τούτων οὔτε συλλαβὴν, ἀλλ' ἦσαν τὰ κάτω συναπτῶς ἠνωμένα μὲ τὰ ἄνω καθῶς οἱ θεοὶ πατέρες ἐκεῖνοι ἐξ ἀρχῆς τὰ ἐσύνθεσαν. Δὲν εἶναι δὲ καὶ πολὺ παλαιὸς οὗτος ὁ σοφὸς Γόρδιος. Ζῶσι καὶ σήμερον ἄνθρωποι, ὅπου τὸν ἐγνώρισαν. Μετὰ ταῦτα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον ἀνοχωρήσας κατὰ ἕξ' ἔρχομαι εἰς τὴν Θεσσαλονίκην κακῆθεν μεταβαίνω διὰ τοὺς τότε φόβους τῶν πολέμων εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος. Χρεῖαν δὲ τινος βιβλίου ἔχων ἐζήτητον αὐτὸ ἐν τοῖς κατηγουμένοις τοῦ Βατοπαιδίου, ἐνθα ἀμύπολλα κείνται βιβλία. Καὶ ἐκεῖ εἰρσκαω δύο εἰλητάρια μεμβραῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἦσαν μὲ τέχνην θαυμασίαν καὶ κατὰ πολλὴν ἐπίδειξιν χρυσοκεφάλων ἀρχῶν καὶ χρυσῶν ἐπιγραφῶν αἱ τρεῖς λειτουργίαι ὡς ἀνωτέρω εἶπον ἐν τῷ τοῦ Γόρδιου. Κατὰ ἀλήθειαν δὲ τίποτα ἐκ τούτων δὲν εὗρέθησαν οὔτε ἐκεῖ. Μετὰ δύο ἔτη στραφεὶς πάλιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ποτε χρεῖας γενομένης νὰ θεωρήσωμεν τὰ ἐν τῇ μητροπόλει παλαιόβιβλα διὰ νὰ εὔρωμεν κανένα χρήσιμον εὗρισκω καὶ ἐκεῖ ἐν εἰλητάριον μεμβραῖνον καὶ ἐκεῖνο καὶ πάλιν ἐρευνῶ καὶ ἐκεῖ καὶ τὰς δύο λειτουργίας καὶ εὗρέθη ὁμοίως καὶ ἐκεῖνο καθῶς καὶ τὸ τοῦ Γόρδιου καὶ τὰ ἐν Βατοπαιδίῳ. Τὶ νὰ λέγω τὰ πολλά. Καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Νέαν μονὴν εὗρήκαμεν ἐν χάριτον εἰλητάριον, ἀμέτοχον καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὰ τοιαῦτα καθῶς καὶ δύναται νὰ τὸ βεβαιωθῇ καθ' ἑναὶς μὲ τοὺς ἰδίους του ὀφθαλμούς.

Ὅτι καὶ οἱ ἐξηγηταὶ τῶν λειτουργιῶν
δὲν τὰ ἀναφέρουσι ὀλότελα.

Μετὰ τὴν παρατήρησιν τῶν παλαιῶν χειρογράφων ἐστοχάσθηκα ἐπιμελῶς καὶ τοὺς ἐξηγητὰς τῶν ἱερῶν λειτουργιῶν καὶ οὐδὲ εἰς ἐκείνους ἠμπόρῃσα γὰρ εὗρω κἄν μίαν λέξιν ἀπὸ τὰ τοιαῦτα. Ὅθεν καὶ ἐκ τούτων φαίνονται πῶς εἶναι προσθήκαις αὐτὰ καὶ προσθήκαις πολλὰς νέαις, διατὶ ἀφήνω τὸν θεῖον Γερμανόν, τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἀφήνω τὸν ἱερὸν Νικόλαον τὸν Καβάσιλαν, τὸν Δυρραχίου μητροπολίτην, ὡσάν ὁποῦ καὶ παλαιότεροι εἶναι καὶ τὰ συγγράμματά του δὲν εὐρίσκονται πανταχοῦ, διὰ γὰρ τὰ ἰδιῶ καθ' ἕνας, φέρω εἰς τὸ μέσον τὸν Συμεὼν τὸν Θεσσαλονίκης, τοῦ ὁποῦ τὸ ββλίον καὶ γνωστότατον εἶναι καὶ προχειρότατον διὰ γὰρ τὸ θεωρήσῃ ὁποῖος θέλει. Ἄς τὸ πιάσῃ ὁποῖος θέλει γὰρ βεβαιωθῆ καὶ ἄς περιεργασθῆ καλῶς τὴν ἐξήγησιν τῆς θείας μετουσίωσεως καὶ θέλει ἰδιῶ πῶς μόνα ἐκεῖνα ψιλὰ τὰ λόγια τῶν θείων πατέρων ὀνομαστὶ λέγει καὶ ἀπ' αὐτὰ ταῦτα οὐδὲ συλλοβῆν. Εἴαι ἀκόμα καὶ ἄλλος νεώτερος τούτου ἐξηγητῆς, τῆς θείας λειτουργίας μὲ ἀτλήν φράσιν ἀγκαλὰ καὶ πολλὰ ἀηδῆς καὶ ἄνοστος διὰ τὴν χυδαιότητα τῆς φράσεως ἐκείνης. Αὐτὸς εἶναι Κρής Νιθαναὴλ πρωτοπρεσβύτερος ὀνομαζόμενος καὶ ἐπίτροπος τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κρήτην. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς, μὲ ὄλον ὁποῦ εἶναι τόσον νεός, οὔτε λέξιν δὲν σημαδεύει ἀπὸ αὐτά. Εἰς τὴν ἱερὰν Κατήχησιν τοῦ σοφωτάτου Νικολάου τοῦ Κερκυραίου φαίνεται ὀλίγον τι σημειωμένον, ἦγουν Κύριε, ὁ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα, τόσον μόνον καὶ οὐδὲν πλεόν. Εἰς τὸ ὁποῖον ἀποκρινόμεθα οἱ ὁ Νικόλαος εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἕνας πρέπει γὰρ συμφωνῆ μὲ τοὺς πολλοὺς καὶ μάλιστα μὲ τοὺς παλαιοὺς καὶ ἀγίους, καθὼς εἶναι, ὁ θεῖος Γερμανός, ὁ Καβάσιλας καὶ αὐτὸς ἀκόμα ὁ ἱερὸς Συμεὼν. Τοῦτο λέγω πρώτων. Δεύτερον λέγω οἱ οὐδ' αὐτὸς ὁ Νικόλαος φαίνεται γὰρ λέγει ταῦτα, ἀλλὰ καθὼς ἐγὼ στοχάζομαι καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου μαρτυρεῖ, ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔβαναν τὸ ββλίον εἰς τύπον ὄντες ἤδη ἀπὸ τὰς λειτουργίας συνειθισμένοι ἐσημείωσαν αὐτὸ ἐκεῖ εἰς τὸ μέσον ὡσάν τάχα γὰρ ἔλειπε καὶ διὰ τοῦτο καὶ φαίνεται ὡ, ἐν παρόδῳ σημειωμένον. Καὶ οἱ οὕτως ἔχει ἡ ἀλήθεια, δηλαδὴ πῶς οὔτε ὁ Νικόλαος δὲν ἔγραψεν αὐτό, εἶναι φανερόν, οἱ μόνον εἰς τὴν εὐχὴν τοῦ Χρυσοστόμου φαίνεται σημειωμένον, εἰς δὲ τὴν εὐχὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου οὐδαμῶς. Ἄλλ' καὶ ἀπὸ τὰς εὐχὰς τῶν ἄλλων λειτουργιῶν, τὰς ὁποίας κατόπιν ἀπὸ τὰς δύο ταύτας ὁ σοφὸς Νικόλαος μᾶς ἐτύπωσε, παντάπασι δηλόν γίνεται πῶς αὐτὰ καὶ τὰ τοιαῦτα εἶναι ὑστερινὰ ἐφευρέματα, οἱ ἂν ἦτον μέρη αὐτὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς παρεδεδεμένων εὐχῶν καὶ δεήσεων ὁποῦ προσφέρει ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν θεῖαν μετουσίωσιν ἤθελαν εὐρίσκονται εἰς καμίαν ἀπὸ ἐκείνας τὰς διαφόρους λειτουργίας, ἂν ὄχι εἰς τὰς τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ κἄν εἰς τὰς τῶν πατέρων ἢ τοῦ ἐνὸς ἢ καὶ τῶν δύο ὁμοῦ. Καὶ λοιπὸν οἷαν

εἰς τὰ παλαιὰ χειρόγραφα καὶ ἀκόμα καὶ εἰς τὰ νέα ταῦτα βιβλία τῶν λειτουργιῶν αὐτὰ δὲν φαίνονται καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς ἐξηγητὰς δὲν τὰ ἀναφέρει παντελῶς, δὲν εἶναι ὀλοφάνερον χωρὶς ἡμεῖς νὰ τὸ λέγωμεν, πῶς τώρα ὕστερόν τινες ἀμαθεῖς καὶ ἀπαιδευτοὶ ἀπὸ ἰδικήν τους ἐξουσίαν τὰ ἐπρόσθεσαν μέσα εἰς τὰς εὐχὰς τῶν λειτουργιῶν καὶ ἐπομένως τὰ ἐξέδωκαν καὶ εἰς τύπον καὶ οὕτως ἐκοινολογήθησαν πανταχοῦ;

Ἔστι καὶ ἄτοπα διάφορα ἀκολουθοῦν
ἀπὸ τὴν προσθήκην αὐτὴν.

Ἔστι μὲν εἶναι προσθήκη νεωτερικὴ τὸ Κύριε, ὃ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα καὶ τὰ ἐξῆς σαφεστέρα καὶ ἰσχυροτέρα ἀπόδειξις νομίζω δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν ἄνω εἰρημένην τῶν παλαιῶν λειτουργιῶν καὶ τὴν σωπὴν τῶν ἐξηγητῶν. Ἀλλὰ κοντὰ εἰς τὰς λαμπρὰς αὐτὰς ἀποδείξεις ἡμεῖς παρατηροῦντες εὐρίσκομεν, ὅπου ἡ προσθήκη αὐτὴ γενεῖ καὶ ἄτοπα διάφορα. Καὶ πρῶτον μὲν ἀγκαλὰ καὶ μικρόν, ὅμως εὐρίσκομεν, ὅπου δὲν σώζεται ἡ γραμματικὴ σύνταξις. Καὶ ἀπὸ τὸν χαλασμόν τῆς συντάξεως ἀκολουθεῖ καὶ ὃ τῆς ἐννοίας χαλασμός, ἐπειδὴ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἀφοῦ εἶπῃ σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ἅγιε ἁγίων, εὐδοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἔλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα δῶρα ταῦτα καὶ εὐλογῆσαι αὐτὰ καὶ ἀγιασάσαι καὶ ἀναδείξαι, λέγει ὁ Θεὸς Ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ Κύριε ὃ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα καὶ τὰ ἐξῆς, ὕστερα ἐπιφέρει λέγων τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον ποίησον αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ κατ' ἀλήθειαν ὅποιος ἔχει ὄχι πολλήν, ἀλλὰ καὶ παραμικράν εἰδήσιν ἀπὸ τὴν γραμματικὴν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ βαστάξῃ τὴν ἀηδίαν τῆς κακοσυνταξίας, μᾶλλον δὲ τῆς παντελοῦς ἀσυνταξίας αὐτῆς, ἐπειδὴ οὔτε ὁ Θεὸς Ἰλάσθητί μοι συνάπτεται μὲ τὸ ἀναδείξαι οὔτε τὸ ποίησον σώζει καμμίαν συμπλοκὴν μὲ τὰ ἀνωτέρω, τὸ ἀγιασάσαι καὶ ἀναδείξαι, ὅτι οὐ δύναται νὰ συμπλεχθῇ τὸ προσωπικὸν ὄημα μὲ τὸ ἀπαρέμφατον, ἀλλ' οὔδὲ μὲ τὰ προστακτικά, ἡγουν μὲ τὸ Ἰλάσθητι ἢ μὲ τὸ μὴ ἀντιάνελθς ἢ μὲ τὸ κτίσον. Τόσον πολλὰ ἐσύγχισ καὶ ἐχάλασεν ὁ ἀπαιδευτος ἐκεῖνος τὴν ὀρθότητα τῆς συντάξεως τοῦ θείου πατρὸς μὲ τὴν ἐπάρατον προσθήκην του, ὅτι ἡ ἀπ' ἀρχῆς σύνταξις τῆς τοῦ ἁγίου εὐχῆς εἶναι τούτῃ ἀμέσως καὶ ἀναδείξαι τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον (χωρὶς τὸ ποίησον) αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο καὶ τὰ ἐξῆς καθὼς καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Χρυσοστόμου ἀμέσως τὰ ἄνω συνάπτονται μὲ τὰ κάτω καὶ γίνεται μία εὐχὴ οὕτω «κατάπεμψον τὸ Πνεῦμα σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα δῶρα ταῦτα καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ» καὶ τὰ ἐξῆς. Ἔτσι ἐξ ἀρχῆς οἱ θεοὶ πατέρες ἐσύνθεσαν μὲ ὅλην τὴν ὀρθότητα τὰς ἀγίας των εὐχὰς. Ἐκεῖνος δὲ ὁ ἀμεθέτατος διέσπασε καὶ κατέφθειρε τὴν ὀρθὴν καὶ καλὴν σύνταξιν καὶ ἠχρείωσε τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐπρέπειαν τῆς ἐξαιρετοῦ φράσεως

διὰ τὴν βάλῃ ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ἐδικά του ἐφευρέματα. Καὶ μάλιστα ἡ περισσοτέρα βλάβη καὶ παραφθορὰ εἰς ἐκείνην τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἔγινεν ὥστε ὁποῦ καὶ παντελῶς φαίνεται ἀθεράπευτος. Ἀκολουθεῖ δὲ εἰς τὸ αἰτοπον τῆς συντάξεως καὶ τὸ αἰτοπον ὡς ἐκ τοῦ νοήματος, ἐπειδὴ κανένας δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ πῶς ἔχομεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εὐχὰς καὶ τροπάρια, ὁποῦ ἄλλα μὲν ἰδιάζουσιν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς, ἄλλα δὲ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καὶ ἄλλα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ πάλιν ἄλλα εὐχαὶ καὶ τροπάρια ὁποῦ λέγονται καὶ ψάλλονται ἀπλῶς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα. Ἐν πρώτοις εὐθὺς αἱ τοῦ ὁρθοῦ εὐχαὶ ἐν τῷ ἑξεψάλμῳ καὶ ἐκείναι τοῦ λυχνικοῦ κοινῶς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα ἀποτείνονται. Ὅθεν καὶ ὅσοι ἠξυρῶσι δὲν στέκονται εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ὅταν τὰς ἀναγινώσκουσι, καθὼς ἄλλοι τινες ἀμαθῶς κύνουσι, ἀλλὰ στέκουσι κατάντικρυ τῆς ἁγίας τραπέζης ἔξω τοῦ βήματος ἀναφέροντες τὸν νοῦν τους εἰς αὐτὴν τὴν ἁγίαν Τριάδα. Ἀναρίθμηται δὲ εἶναι ἐκείναι, ὁποῦ ἀναφέρονται χωριστὰ καὶ ἰδίως εἰς ἓν πρόσωπον. Ὅμως παραδειγματὸς χάριν καὶ διὰ νὰ μὴ ξεμακρύνωμεν πολλὰ ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν μας τὴν τελείωσιν τῶν μυστηρίων ὁ ἱερεὺς τὴν ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἀναρχον Πατέρα ἀρχινῶντας ἀπὸ μακρὰν μὲ εὐχαριστηρίου ἕμνου. Καὶ ἀκουσον πῶς ἤτῳς μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ὁμιλεῖ λέγων «Ἄξιον καὶ δίκαιον σὲ ἕμνεῖν.. σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἀνέκφραστος...σὺ καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα σου τὸ ἅγιον» καὶ πάλιν «μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων δυνάμεων, δέσποτα φιλόανθρωπε, βῶμεν καὶ λέγομεν ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος σὺ καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον. Καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ ὑμνήσας διηγηματικῶς πρὸς τὸν Πατέρα πῶς ὁ Υἱὸς του ὁ μονογενὴς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν εἰς θάνατον διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τὴν νύκτα ἐκείνην, ὁποῦ ἔμελλε νὰ παραδοθῇ, ἐπαράδωκεν εἰς τοὺς ἁγίους του μαθητὰς τὸ πανάγιόν του σῶμα καὶ αἷμα καὶ ἐντολὴν τοὺς ἔδωκεν ὅτι καὶ αὐτοὶ νὰ κύνουν τὸ ἴδιον μετὰ ταῦτα εἰς ἐνθύμησιν τοῦ θανάτου, ὁποῦ διὰ τὴν ἐδικὴν μας σωτηρίαν ὑπέμεινε καὶ εἰπὼν ἀκόμα ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐνθυμούμενοι τὴν σωτήριον ἐκείνην ἐντολὴν καὶ τὰ ἑξῆς ὅλα τῆς θείας οἰκονομίας σοι προσφέρομεν τὰ σὰ ἐκ τῶν ὁσῶν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα. Ὑστερον συναπτῶς καὶ ἀμέσως φυλάττωντας τὴν ἰδίαν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου δέεται καὶ παρακαλεῖ αὐτὸ τὸ ἴδιον μακάριον πρόσωπον, ἦγουν τὸν ἀναρχον Πατέρα, νὰ στελήῃ οὐρανόθεν τὸ πανάγιόν του Πνεῦμα, νὰ τελειώσῃ τὰ προκειμένα, ἦγουν νὰ κάμῃ τὸν ἄρτον σῶμα Χριστοῦ καὶ τὸν οἶνον αἷμα Χριστοῦ καὶ ὅχι ἀπλῶς Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ σου. Ἄς γράψωμεν καὶ τὰ ἴδια λόγια ἐστὶ προσφερόμεν σοι (ἦγουν σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ) τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν καὶ παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν καταπέμψον τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα δῶρα ταῦτα καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ ὥστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς» καὶ

τὰ ἐξῆς. Ὁμοίως καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ὁ ὢν δέσποτα, λέγει ὁ ἱερεὺς πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον ἀναρχον Πατέρα, καθὼς εἶναι φανερόν, ὅπου ῥητῶς λέγει κατωτέρω, ἀναρχε, ἀόρατε, ἀκατάληπτε, ἀπερίγραπτε, ἀναλλοίωτε, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν κατωτέρω «ὄτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν ἐλάλησας ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ Υἱῷ σου, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησας» καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν «καὶ ἐμπολιτευσάμενος τῷ κόσμῳ τούτῳ, δούς προστάγματα σωτηρίας, ἀποστήσας ἡμᾶς τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων, προσήγαγε τῇ ἐπιγνώσει σου τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς» καὶ τὰ ἐξῆς. Ταῦτα ὑμνήσας καὶ διηγήσάμενος εὐχαριστικῶς καὶ ἐδῶ τὴν παράδοσιν τῶν φρικτῶν μυστηρίων, ὅπου ἔκαμεν εἰς τοὺς μαθητὰς του καὶ δι' ἐκείνων εἰς ἡμᾶς, ὁ μονογενὴς του Υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἄρχεται τέλος πάντων καὶ εἰς τὴν τελείωσιν τῶν προκειμένων καὶ φυλάττωντας ὁμοίως καὶ ἐδῶ τὴν ἰδίαν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου λέγει διὰ τοῦτο δέσποτα πανάγιε καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ (καὶ τὰ ἐξῆς) σοῦ δεόμεθα καὶ σε παρακαλοῦμεν, ἅγιε ἁγίων, εὐδοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότητος ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ εὐλογήσαι αὐτὰ καὶ ἀγιάσαι καὶ ἀναδείξαι τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, ἡμᾶς δὲ πάντας καὶ τὰ ἐξῆς. Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰ ἐκ τῆς προσθήκης αὐτῆς ἄτοπα. Λοιπὸν ἀμβολία δὲν ἔμπορεῖ νὰ μένη εἰς κανένα ὅτι αἱ δεήσεις αὐταὶ καὶ εὐχαὶ εἰς τὸ πρόσωπον ἰδιαζόντως τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς ἀναφέρονται. Ἄλλὰ τάχα ἔμπορεῖ ἀκόμα νὰ ἀμφιβάλλῃ τινὰς ὅτι καὶ τὸ τροπάριον εἶτε εὐχὴ αὐτὴ ὅπου ἐκεῖνος εἰς τὸ μέσον τῶν ἱερῶν εὐχῶν ἔβαλεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρεται; Νομίζω δὲν εἶναι κανένα ὅπου νὰ ἀμφιβάλλῃ εἰς τοῦτο. Ὁμολογουμένως, ἀναμφιβόλως καὶ ἀναντιρρητῶς τὸ Κύριε ὁ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς ἀποστόλοις καταπέμψας ἰδιαζόντως εἰς τὸν Χριστὸν λέγεται καὶ εἰς αὐτὸν αὐτὴ ἡ ἀποστολὴ ἀποδίδεται. Ῥητῶς ὁ ἴδιος λέγει καὶ ἄλλον Παράκλητον πέμψω ὑμῖν τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ πάλιν ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν. Τοῦτο πολλαχού καὶ ἡ ἐκκλησία τροπαρολογεῖ ψάλλουσα καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς λέγει ὁ ἐν εἰδείε πυρίνων γλωσσῶν οὐρανόθεν καταπέμψας τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐπὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους Χριστός ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν. Λοιπὸν καὶ εἰς τοῦτο καμμία ἀμφιβολία δὲν μένει ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτὴ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἰδιαζόντως ἀναφέρεται. Καὶ ὅταν λοιπὸν αὐτὰ καὶ τὰ δύο εἶναι ἀναντιρρητὰ καὶ ἀληθέστατα, ἦγουν τὸ ἓνα πῶς ὁ ἱερεὺς μὲ τὰς εὐχὰς ἐκείνας φαίνεται πῶς ὁμιλεῖ μὲ τὸν Πατέρα ἔχοντας σκοπὸν διὰ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ τελειώσῃ μὲ τὸ ἅγιόν του Πνεῦμα τὰ προκείμενα καὶ τὸ ἄλλο πῶς τούτῃ ἡ εὐχὴ τῆς προσθήκης ὁμιλεῖ μὲ τὸν Χριστὸν καὶ αὐτὸν παρακαλεῖ νὰ ἐγκαινίσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ Πνεῦμά του τὸ

ἅγιον, ὅταν λέγω αὐτὰ τὰ δύο εἶναι ἀληθέστατα, τίς δὲν βλέπει ὀλοφάνερα πῶς ἔτσι ἔξαφνα καὶ ἀνακόλουθα καὶ ἀναρμοστοτάτα μεταπηδᾷ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ ἓνα εἰς ἄλλο, ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καὶ ἀφήνεται ἀπὸ τὴν δέησιν ἐκείνου καὶ παρακαλεῖ τοῦτον; Καὶ ἀγκαλὰ καὶ τοῦτο τὸ ἔξαφνικὸν καὶ ἀνακόλουθον μεταπήδημα δὲν ἔχει κανένα λόγον, χωρὶς νὰ τελειώσῃ ἓνα λόγον νὰ ἀρχισῆ ἄλλον, ἀλλὰ τὸ κυρίως ἄτοπον καὶ βλάσφημον εἶναι τοῦτο ὅτι δὲν παρακαλεῖ τὸν Χριστὸν νὰ στείλῃ τὸ Πνεῦμά του τὸ ἅγιον διὰ νὰ μᾶς ἀγιάσῃ ἀπλῶς, καθὼς τὸν παρακαλοῦμεν εἰς τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ὅχι ἔτσι ἐδῶ, ἀλλὰ τὸν παρακαλεῖ νὰ κάμῃ τὸν μὲν ἄρτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ του. Καὶ πρόσθε διὰ νὰ καταλάβῃς ἐκεῖνο, ὅπου λανθάνει πολλούς. "Ἄς τὸ εἰποῦμεν συναπτῶς διὰ νὰ ξεσκεπάσωμεν τὸν θανατηφόρον ὄφιν, ὅπου κρύπτεται ἡ δοκοῦσα τούτη εὐλαβῆς προσευχὴ «Κύριε, ὁ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς ἀποστόλοις καταπέμψις, τοῦτο ἀγαθὸ μὴ ἀνατανέλης ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐγκαίνισον ἡμῖν τοῖς δεομένοις σου καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ». Ἀκούεις, ἀγαπητέ, σὺ ὁ Χριστός, ὅπου ἐπεμψας τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον εἰς τοὺς ἀποστόλους σου, στείλῃ τὸ σήμερον καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ ποιήσον τὸ ἄρτον τοῦτον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. Τίνος ἄλλου Χριστοῦ σῶμα ἢ ἄθεος αὕτη προσθήκη παρακαλεῖ νὰ κάμῃ ὁ Χριστός; Πόσους Χριστούς ἔχομεν; πόσους Υἱούς; πόσας οἰκονομίας; "Ὡ τῆς ἀντιχρίστου τόλμης. "Ὡ τῆς μισητοῦ χειρὸς καὶ διανοίας. Πῶς τολμῶσί τινες καὶ λέγουσι πῶς εὐχὴ καὶ δέησις εἶναι τούτη καὶ δὲν περιέχει κανένα ἄτοπον; Ἥμπορεῖ νὰ γείνη χειρότερον ἄτοπον ἀπὸ τὸ νὰ εἰσάγῃ δύο Χριστούς; Ἀλλὰ τοῦτο δὲν λέγει οὔτε φρονεῖ ἐκεῖνος. Καὶ β-βαιότατα εἰς κάθε νεωτέρισμα ἀκολουθοῦν τινὰ ἄτοπα, τὰ ὁποῖα δὲν λέγουν ποτὲ οἱ κανονικοί. Ἄλλ' ὅμως οἱ ὀρθόδοξοι τὸ συμπεραίνουν ὡς κακὰ γεννήματα κακῆς μητρὸς τῆς ἐδικῆς τῶν καινοτομίας. Καὶ λοιπὸν καὶ ταῦτα ἐπειδὴ τὴν συνέχειαν τῶν ἱερῶν εὐχῶν διέκοψαν καὶ ἐχώρισαν τὸ ἀκόλουθον ἀπὸ τὰ προηγούμενα καὶ τὸ ἔβαλαν ὑπερὸν ἕξ ἀνάγκης ἀντάμα εἰς ἓνα πρόσωπον συναναγεγνώσκειται, τό, Κύριε, ὁ τὸ πανάγιόν σου μὲ τὸ καὶ ποιήσον. Οὔτε Ἥμπορεῖ νὰ γείνη ἄλλῶς, ἐν ὅσῳ λέγει ταῦτα μὲ πολλὴν κόμπον τάχα ἢ ἄλογος καὶ παράλογος καὶ πάντως ἀδιάκριτος εὐλάβεια. Μὲ τὸν Υἱὸν ὁμιλεῖ ἐκεῖ προσεχῶς, λοιπὸν καὶ τὸν Υἱὸν παρακαλεῖ νὰ κάμῃ τὸν ἄρτον σῶμα τοῦ Υἱοῦ του Δὲν βολεῖ χειρότερα βλασφημίαι καὶ ἀσέβεια.

Πόθεν τάχα ἐγένεν αὕτη ἡ προσθήκη καὶ ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνον καὶ ἀσυγχώρητον εἰς τὸν τυχόντα τὸ προστιθέναί.

Πολλοὶ εὐρίσκονται εἰς ἀπορίαν τίς τάχα νὰ ἐτόλμησε πρῶτος καὶ ἔκαμεν αὕτην τὴν προσθήκην καὶ διατί νὰ τὴν κάμῃ. Ἀλλὰ τίς Ἥμπορεῖ νὰ εὐξη προσωπικῶς τὸν τολμητῆαν τοῦτον; Οὐδεὶς πάντως. Λοι-

πὸν τεῦτον ὅς μὴν τὸ ζητῶμεν ὅτι ποτὲ δὲν θέλομεν τὸν εὔρει. Πόθεν ἔμως ἐπορακινήθη ἐκεῖνος ὁποῦ τὰ ἐπρόσθεσεν ; Ὅσον ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ στοχασθῶ ἢ αἰτία του ἐστάθη τούτη. Διαφορὰ τρέχει μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν λατίνων περὶ τῆς τελειώσεως τῶν μυστηρίων. Οἱ μὲν λατίνοι φρονοῦσιν ὅτι μὲ μόνα τὰ κυριακὰ λόγια, ἤγουν τὸ λάβετε, φάγετε καὶ τὸ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, εὐθὺς ὁποῦ τὰ ξεφωνήσῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μὲν ἄρτος μεταβάλλεται εἰς σῶμα Χριστοῦ, ὁ δὲ οἶνος εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὅθεν καὶ λέγουσι πῶς δὲν χρειάζεται τοῦ ἱερέως ἢ προσευχῆ. Μάλιστα τὸ στοχάζονται καὶ ὡς ἄτοπον, ὅτι τάχα δὲν πιστεύουσιν εἰς τὴν παντοδυναμίαν τῶν δεσποτικῶν ἐκείνων ἡμαίων, ὅσοι προσεύχονται, ἀλλὰ θέλουσιν αὐτοὶ μὲ τὴν ἐδικὴν τους παρακάλεισιν νὰ κάμωσιν ἐκεῖνα, ὅπου ἤδη ἔγιναν, ὅταν τὰ κυριακὰ ἐξεφωνήθησαν λόγια. Τοῦτο μὲ συντομίαν εἶναι τὸ φρόνημα τῶν κακοδόξων λατίνων. Καὶ τόσον στερεὰ τὸ βαστοῦσιν, ὥστε ὁποῦ τολμῶσιν οἱ πάντολμοι νὰ κατηγοροῦσιν ἡμᾶς τοὺς ἀνατολικοὺς πῶς κάνομεν κακὰ ὁποῦ εὐχόμεθα ὕστερα ἀπὸ τὰ κυριακὰ λόγια. Καὶ εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδον πολλὰ ἐβίασαν τοὺς ἐδικούς μας ἀνατολικούς οἱ παπισταὶ νὰ γράψουν μέσα εἰς τὸν σατανικὸν τους ὄρον ὅτι δέχονται καὶ αὐτὸ τὸ λατινικὸν φρόνημα καὶ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θέλουν παύσῃ ὅλοι οἱ ἀνατολικοὶ νὰ μὴ εὐχωνται ὕστερα ἀπὸ τὰ κυριακὰ λόγια ὁμολογοῦντες πῶς μὲ μόνα ἐκεῖνα τελειόνονται τὰ ἅγια. Ὅμως εἰς τοῦτο ὅλοι ἐκ συμφώνου καὶ πρώτος ὁ βασιλεὺς δὲν ἠθέλησε νὰ συγκατανεύσῃ φοβούμενος μήπως οἱ Κωνσταντινουπολιταὶ ἀκούσουν πῶς ὁ βασιλεὺς ἐχάλασε τὴν λειτουργίαν τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου, ὁποῦ ὅλοι φανερὰ βλέπουν πῶς ἡ εὐχαῖς τῶν λειτουργιῶν τους ἔτι εἶναι συνδεδεμέναις καὶ τὸν κάμουν καμμίαν ἐπανάστασιν. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐδέχθησαν τὴν λατινικὴν ταύτην καινοτομίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν ἀγίοις σοφώτατον Μάρκον τῆς Ἐφέσου ἐπρόσταξεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔγραψεν ἀπόδειξιν ὅτι οὕτως οἱ ἅγιοι ἐτελείωναν τὰ ἅγια, ἤγουν μὲ τὰς θείας ἐπικλήσεις, δηλαδὴ παρακλήσεις, καθὼς καὶ τὴν σήμερον ἀγιάζουσιν αὐτὰ οἱ ἐδικοί μας ἀνατολικοὶ ἱερεῖς, ὅτι τὰ Κυριακὰ λόγια διηγηματικῶς ὁ ἱερεὺς τὰ λέγει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα θέλωντας νὰ παραστήσῃ μὲ τοῦτο ὅτι ἐγώ, Κύριε μου, ἀπὸ λόγου μου δὲν ἔρχομαι νὰ σου κάμω αὐτὴν τὴν παράκλησιν, ἀλλ' ὁ μονογενὴς σου υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ὁποῦ εἰς τοὺς μαθητάς του ἔκαμε τὸ καὶ τὸ καὶ ἐπρόσταξεν οὕτω νὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς, ἐκεῖνος μᾶς ἔδωκε τὸ θάρρος τοῦτο νὰ σε παρακαλέσωμεν. Καὶ λοιπὸν δεόμεθα καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅθεν ἐξ ἀνάγκης ὕστερα ἀπὸ τὴν διηγηματικὴν ἐκφώνησιν τῶν Κυριακῶν λόγων ἀκολουθοῦν καὶ τὰ λόγια τῶν ἐπικλήσεων ἤγουν τῶν δεήσεων (ἐπικλήσις γὰρ δεήσις θέλει νὰ εἰπῆ καὶ αἴτησις), καθὼς τὰ ἐσύνθεσαν ἐξ ἀρχῆς οἱ θεῖοι ἐκεῖνοι πατέρες πέρνοντάς τα ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, ὅσοι συνέγραψαν λειτουργίας. Λοιπὸν ἐπειδὴ τέτοια λογῆς διαφορὰ τῆς θείας μετουσιώσεως εὐρίσκεται ἀναμεταξὺ τῶν δυτικῶν καὶ ἡμῶν τῶν ἀνατολικῶν φαίνεται ὅτι κάποιος ἀνατολικός, τάχα μὲν ζηλωτής, τῇ ἀληθείᾳ δὲ ἀπαιδευτος καὶ ἀδιάκριτος, θέλωντας ἴσως νὰ πηγαίῃ ἐναντίος εἰς τὴν λατινικὴν καινοτομίαν δὲν εὐχαριστήθη εἰς

τὰς ἐπικλήσεις, ὅπου περιέχουσιν αἱ λειτουργίαι τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Βασιλείου, ὅπου καθ' ἑαυτὸ καὶ κυρίως αὐτὸ τοῦτο παρακαλοῦσι τὸν Θεὸν καὶ ποτέρα, ἤτοι νὰ μετοβάλλῃ τὰ προκειμένα εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ οἶμα τοῦ Χριστοῦ, ἄμῃ τάχα εἰς τὸ πείσμα τῶν Φράγγων ἔβαλε καὶ ἐκεῖνος ἐδικὰς του ξεχωριστὰς δεήσεις φανερὰς δηλαδὴ καὶ γνωστὰς καὶ δυνατὰς καὶ ἐνεργητικὰς εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὡσὰν νὰ μὴν ἦτο δεήσις ἱκανὴ καὶ ἀρκετὴ καὶ μάλιστα δραστηκωτάτη ἢ εὐχὴ τοῦ Χρυσοστόμου, ἢ λέγουσα «ἔτι προσφερόμεν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀνάμακτον λατρείαν καὶ παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν κατὰπεμπσον τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα δῶρα ταῦτα καὶ ποιήσον τὸ μὲν» καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν ὁμοίως καὶ ἐκεῖνη ἢ τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Ἀλλὰ καθὼς φαίνεται ἢ παντάπασιν ὁ τοιοῦτος δὲν εἶχε κομμίαν αἴσθησιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης διὰ νὰ καταλάβῃ πῶς αὐτὰ ταῦτα εἶναι ἐκεῖνα, ὅπου οἱ καινοτόμοι λατῖνοι δὲν δέχονται καὶ λέγουσιν ὅτι οἱ μεταγενέστεροι ἡμεῖς τὰ ἐπροσθέσαμεν. ἤγουν τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων, ὅπου ὅλως διόλου εἶναι δεήσις καὶ ἱκεσία ἢ κανένας κενόφρων ἦτον καὶ φαντασιώδης καὶ ἐφαντάσθη ὅτι καὶ αὐτὸς ἤξευρε νὰ προσθέσῃ δεήσιν εἰς τὴν δεήσιν καὶ παρακλήσιν. Ἐπρόσθεσε δὲ μᾶλλον ἀφοροσῆν καὶ ἀτοπίαν καὶ σειρὰν πολλῶν καὶ μεγάλων βλασφημιῶν, καθὼς ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν. Τούτην τὴν αἰτίαν ἐγὼ ἐστοχάσθηκα πῶς νὰ ἐσιάθῃ ἀφορμὴ τῆς ἀνοήτου καὶ βλασφημίου ταύτης προσθήκης. Καὶ πρῶτον μὲν ἴσως ἐκεῖνος τὰ ἔλεγε μὲ μόνον τὸ στόμα του, ὅταν ἐλειτούργει, καθὼς καὶ τὴν σήμερον πολλοί, οὔτε εἰς αὐτὰ δὲν εὐχριστοῦνται, ἀλλὰ καὶ οὔτοι λέγουσι ἀκούα καὶ ἄλλα περισσότερα. Ἐπειτα ἀκολουθεῖ νὰ τὰ ἔγραψε καὶ εἰς τὴν φυλλάδα τῆς λειτουργίας του. Εἶτα οἱ μεταγενέστεροι εὐρόντες αὐτὰ καὶ νομίσαντές τὰ ὡς θεόπνευστα τὰ ἐπέρασαν καὶ εἰς τὸν τύπον ἔχοντάς τον εἰς τοὺς πόδας των. Ὅτι αὐτὴ ἢ προσθήκη μυρρίζει καὶ ἐπροσθόνειν ἢ εἰς τὴν Κρήτην ἢ εἰς τὴν Βενετίαν. Ὅμως τάχα ἢμπορεῖ νὰ ἔχη καθέννας τόσην ἐξουσίαν ὥστε νὰ ἢμπορῇ νὰ λέγῃ καὶ νὰ προσθέτῃ εἰς εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν ὅτι τοῦ φαντασθῆ διὰ καλὸν καὶ μάλιστα καὶ εἰς τέτοιον τρόπον ὅπου νὰ διατέμνῃ καὶ νὰ διασπαράτῃ τὴν συνέχειαν καὶ ὁλομέλειαν ἐκείνων τῶν ἱερωτάτων εὐχῶν, ὅπου εἶναι συνδεδεμέναις μὲ ἄλλη τὴν σοφίαν τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ τὰς ὁποίας μὲ ἄκρον σέβει καὶ τιμὴν τὰς ἐβάσταξαν ὅλοι οἱ ἀπερασμένοι αἰῶνες καὶ ἔλαβον τὸ κύρος καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἀπὸ ὅλας τὰς ἁγίας καὶ οἰκουμενικάς συνόδους καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀπὸ ἄλλην τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἀπὸ περῶτων ἕως περῶτων τῆς οἰκουμένης. Ὅσον εἰς τὴν ἰδικὴν μου γνώμην ἐκεῖνος ὅπου τοῦτο ἔκαμεν ἢ ἄλλος ὅπου κάμη ἄλλο παρόμοιον, παρόμοια ἁμαρτάνει, καθὼς ἐκεῖνος, ὅπου προσθέσῃ ἢ ἀφαιρέσῃ τι παρὰ μικρὸν ἀπὸ τὸ ἅγιον σύμβολον τῆς πίστεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνο εἶναι ὁ κοινὸς γνώμων τῆς πίστεως ὅλων τῶν χριστιανῶν, οὕτω καὶ αἱ θεῖαι λειτουργίαι τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου κοινότατος τύπος εἶναι καὶ κανὼν ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ κόσμου πῶς νὰ τελειώνουσι τὰ μυστήρια καὶ καθὼς ἐκεῖ οὕτω καὶ ἐδῶ ἢ προσθήκη ἀτελειότητα ἕως τώρα φανερῶνει τῶν θείων ἐκείνων

εὐχῶν καὶ κατάκρισιν προστρέβει εἰς ἐκείνους τοὺς τελειοτάτους καὶ σοφωτάτους ἱεράρχας καὶ διδασκάλους τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πῶς τάχα δὲν ἐδίδαξαν μὲ ὄλην τὴν πρέπουσαν τελειότητα τῶν μυστηρίων τὸν ἀγιασμόν.

Ὅτι ἐξ ἀνάγκης δὲν πρέπει νὰ λέγονται αὐτὰ καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία πρέπει νὰ προβλέψη καὶ τὴν τούτων καὶ ἄλλων πολλῶν διόρθωσιν.

Λοιπὸν, ἀγαπητέ, εἶναι χρεῖα τάχα νὰ συμπεράνωμεν ἡμεῖς τὸν λόγον καὶ ῥητῶς νὰ εἰποῦμεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὰ λέγη ἄλλοτελα ὁ ἱερεὺς, ὡσὰν ὁποῦ ἀπεδείχθησαν προσθήκαις ξέναις καὶ ἀλλόκοταις καὶ κοντὰ εἰς αὐτὰ καὶ βλάσφημαις καὶ καταφρονητικαῖς τῶν ἁγίων; Τοῦτο δὲν εἶναι χρεῖα οὐδὲ νὰ τὸ προσθέσωμεν παντελῶς ὅτι κάθε ἱερεὺς ὁποῦ ἔχει αἰσθησιν καὶ συνειδησιν καὶ σέβας εἰς τοὺς θείους διδασκάλους, ποτε δὲν στέργει νὰ κάμη τόσον ἄδικον εἰς ἐκείνους καὶ εἰς ὄλην τὴν ἀρχαιότητα, ἀφοῦ ταῦτα ἀναγνώσῃ καὶ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπρεπεν ὅμως καὶ ἡ ἁγία μας ἐκκλησία νὰ λάβῃ τὴν φροντίδα νὰ κάμη ἐξ ἀνάγκης μὲ τὴν ἀποστολικὴν αὐθεντίαν, ὁποῦ πλουτεῖ, παγκόσμιον τὴν τούτου διόρθωσιν καὶ σφοδρὰ ἐπιτίμια νὰ ἐπιθέσῃ, ὁποῦ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ τολμήσῃ τινὰς νὰ προσθέσῃ οὐδὲ τὸ παραμικρόν. Διατὶ στοχάσου, ἀγαπητέ, ἓνας ἐκεῖνος ὁ πρῶτος ἐπρόσθεσε μόνον τὸ Κύριε, ὃ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα καὶ τοὺς ἐξῆς δύο στίχους καρδίαν καθαρὰν καὶ μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου. Αὐτὰς μόνας τὰς προσθήκας εὐρίσκομεν εἰς τὰς παλαιότερας λειτουργίας καὶ εὐχολόγια. Εἰς τὰ νεώτερα εὐρίσκομεν καὶ τὸ εὐλογητὸς εἰ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ τὸ ὅτε καταβὰς τὰς γλώσσας συνέχευε (καίτοι αὐτὰ ὕμνους καὶ δοξολογίας περιέχουσιν οὐχὶ δεήσεις καὶ ἱκεσίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔχει χρεῖαν ἡ παρούσα ὥρα). Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι μετ' ὀλίγους χρόνους ὕστερον οἱ μεταγενέστεροί μας θέλουν ἰδῆ προσθεθεμένον καὶ τὸ δεῦτε λαοὶ τὴν τρισυπόστατον θεότητα προσκυνήσωμεν ὅτι καὶ αὐτὸ θεολογικώτατον εἶναι καὶ τὸ βασιλεῦ οὐράνιε παράκλητε καὶ μάλιστα ἀποῦ τοῦτο ζητεῖται νὰ κατέλθῃ καὶ τὸ ὃ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν διὰ φιλανθρωπίαν ἐπὶ τῆς γῆς ὥφθη ὅτι αὐτοῦ εἶναι ὄλη ἡ οἰκονομία καὶ τὸ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη (καθὼς ἔλαχε καὶ νὰ τὸ ἀκούσω) καὶ τὸ Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σε ἐλθέτω καὶ ἄλλα ἀναρίθμητα καὶ ἐπ' ἀπειρον φθάνοντα, καθὼς καθένα ἤθελε καταπέσις ἢ παράλογός του εὐλάβεια νὰ λέγῃ.

Ὅθεν, ἀδελφέ, ἀνάγκη εἶναι ἡ ἁγία μας ἐκκλησία πρῶτον μὲν νὰ καθαρῇ τὸ εὐχολόγιον ἀπὸ τὰ παρείσαικα αὐτὰ καὶ τὰ τοιαῦτα, ὁποῦ ἔσπειραν, μέσα κατὰ καιροὺς οἱ τολμηροὶ καὶ ἀπαίδευτοι, προσθήσω δὲ καὶ κακόφρονες. Ἐπειδὴ πῶς δὲν εἶναι κακοφροσύνῃ λατινικῇ ἢ ἑρμηνεῖα ὁποῦ λέγει νὰ δείχνῃ ὁ διάκονος ἀντίμα μὲ τὸν ἱερέα τὸ δισκάριον καὶ τὸ ποτήριον, ὅταν λέγωνται τὰ Κυριακὰ λόγια ἤγουν τὸ λάβετε, φάγετε καὶ τὸ πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντας. Βεβαιότατα λατινόφωνον

ἐτύπωσε τὴν ἐρμηνείαν αὐτὴν, ὡσὰν ὁποῦ, καθὼς ἐφανερώσαμεν, ἐκείνοι ἔτι πιστεύουν ὅτι μὲ ἐκεῖνα τὰ λόγια τελειώνονται τὰ ἅγια. Καὶ τὸ χειρότερον ἄκμα ὅτι εἰς κίποιους τύπους εὐρίσκεται ὅτι καὶ τὰ εὐλογῆ ὁ ἱερεὺς τότε καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Καὶ πάλιν ὑστερον γράφει τὰ εὐλογῆ, ὅταν κἀμὴ τὴν ἐπίκλησιν. Ὅντως λατινόφωνος ἡ ἐρμηνεία, ὅτι ὁ παῖρος λατίνος δὲν δέχεται τὴν δευτέραν εὐλογίαν. Δὲν ἔπρεπε ἀπὸ γρόνους προσητήρα καὶ εὐθὺς εἰς τὸς ἀρχὰς ἀκόμα νὰ εἶναι καθαρωμένα καὶ διασθεωμένα, διὰ τὰ μὴ τὰ βλέπουσι οἱ θμαθεῖς ἱερεῖς μας καὶ ἁμαρτάνουν ἀκοσίως οἱ πτωχοὶ νομίζοντες πῶς εἶναι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τύποι καὶ παραδόσεις; Τέτοια λατινικὴ κακοφροσύνη εἶναι καὶ ὁ ἐγκαινισμὸς τῶν δισκοποιητῶν καὶ τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμῶν εἰκόνων, καθὼς τὸ φανερῶναι ὁ ἱερεὺς Δοσίθεος ὁ Ἱεροσολύμων εἰς τὸ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριάρχουσάντων, ὅτι καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο ἐναντία εἶναι εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐβδόμης συνόδου καὶ κυρῆς καὶ καθ' ἑαυτὸ τοῦ ἀντιχριστοῦ πάσα εἶναι καινοτομία καὶ ἑφευρέματα. Τί νὰ εἰπῶ διὰ τὴν μισρὰν καὶ θεοστυγὴν καὶ ἐπὶ κακοῖς, ἐφευρημένην καὶ γνωμένην ἀδελφοποιίαν; Ἄκουσον, ἀγαπητέ, καὶ τὰ θαυμάσια τὴν ἀναισχυντίαν καὶ ἀφοβοθεΐαν ἐκείνου, ὁποῦ τὰ ἐτύπωσεν. Ἰστέον λέγει ὅτι αὐτὴ ἡ ἀκολουθία, εἰ καὶ πορὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ βασιλικοῦ νόμου ἐκαλύθη ἐπιτελεῖσθαι, ἀλλ' ἡμεῖς ἐτιπώσαμεν αὐτὴν, καθὼς ἐν ἄλλοις πολλοῖς βιβλίοις εὔρωμεν. Ἀκούεις τί λέγει ὁ τρισκατάρτατος; Ὁμολογεῖ πῶς εἶναι ἐμποδισμένη καὶ ἀπὸ τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἀπὸ τὸν βασιλικὸν νόμον καὶ μὲ ὅλον τοῦτο μὴ ψηφῶντας ὀλότελα τὰς ἀποφάσεις, πάλιν ὡσὰν εἰς τὸ κείσθη τὴν ἔβουλην εἰς τὸν τύπον. Λοιπὸν δὲν ἔπρεπε ἐδῶ νὰ ἀνάψη ἡ δικαία ὁργὴ τῆς ἐκκλησίας ἐναντίον ἐκείνου τοῦ παρανομωτάτου τυπογράφου; Ὁ γὰρ κατ' ἀντίφασιν Γλυκὺς εἶναι αὐτός. Νοὶ λέγω καὶ ἐκείνου τὴν ἀνθάδειαν ἔπρεπε νὰ παιδεύσῃ καὶ τὸ βιβλίον νὰ κατακρῖνῃ προστάζουσα τοὺς ἀπανταχοῦ ἱερεῖς τινὰς νὰ μὴν τὸ ἀγοράσῃ. Λοιπὸν ἐκεῖνο ὁποῦ τότε δὲν ἔγινε, πάντοτε καιρὸς εἶναι διὰ τὰ γένη, ἤγουν νὰ λάβῃ τὴν ἐπιμέλειαν ὥστε νὰ εὐγάλῃ ἀπὸ μέσα ὅλα τὰ ἐναντία καὶ ἄδεκτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀφοῦ τοῦ δόσῃ ὅλην τὴν ὁρθότητα καὶ τὴν καθαρότητα, καθὼς πρόπει, ἐκεῖνο νὰ προστάξῃ νὰ τυπώσῃ καὶ πανταχοῦ ἐκεῖνο νὰ μεταχειρίζωνται ἢ ἀγοράζοντες νέον ἢ διορθῶντες μὲ τὸ αὐθεντικόν, ἤγουν τὸ κεκυρωμένον τὰ παλαιὰ καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν νὰ σηκώσῃ μὲ φοβερὰ ἐπιτίμια τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ καθένα, ὁποῦ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ τολμᾷ τινὰς νὰ προσθέτῃ καὶ τυπῶνῃ ἔξω ἀπὸ τὰ ἡδη διατεταγμένα οὐδὲ τὸ παραμικρόν. Ταῦτα εἶπον εἰς μερικοὺς ἀρχιερεῖς νὰ τὰ ἀναφέρουν εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον παρακαλῶντας νὰ λάβῃ αὐτὴν τὴν πρόνοιαν καὶ εἰς ἄλλα μὲν ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἀλλὰ μάλιστα εἰς τὸ εὐχολόγιον, ὁποῦ ὅσον μεγάλα πράγματα περιέχει, ἄλλο τόσον εἶναι κατεφθαρμένον. Εἶπον, ἀλλὰ δὲν εἰσηλθεν ὁ λόγος, ἔμεινεν ἔξω ἀργὸς ὡς δῆθεν περιττός καὶ ἐγὼ ἔκαμα τοῦτο μόνον, ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ χέρι μου, ἐπειδὴ οὕτω με ἠξίωσεν ἡ ἀγάπη σου.